

STRESZCZENIE

Powszechnie znana teoria Seymoura Lipseta i Steina Rokkana dotycząca systemów partyjnych i poparcia wyborców z 1967 roku była oparta na studium porównawczym systemów politycznych państw zachodnich. Badane systemy rozwijały się w czasie dwóch rewolucji, które doprowadziły do wyłonienia się czterech podziałów socjopolitycznych: rewolucji narodowej i industrialnej, które miały miejsce na przełomie XIX i XX wieku. Najbardziej uniwersalną ideą zawartą w teorii Lipseta-Rokkana jest założenie, zgodnie z którym, partie są organizowane na bazie istniejących podziałów socjopolitycznych i formułują różnorodne programy w oparciu o opozycyjne interesy grupowe. Jest oczywistym, że państwa w Europie Centralnej nie przechodziły tej samej ewolucji, co państwa zachodnie i rozwój ich systemów politycznych został zatrzymany przez II Wojnę Światową oraz system socjalistyczny narzucony im przez Związek Radziecki. Nowe demokracje, które wyłoniły się po 1989 roku, w niektórych przypadkach odtwarzały system partyjny sprzed 1939 roku (Czechosłowacja), ale w niektórych powstał nowy system (Polska). Ponadto, państwa te w okresie odtwarzania systemu partyjnego stanęły w obliczu innych uwarunkowań i konfliktów niż państwa zachodnie w czasie powstawania ich systemów.

Polscy badacze spierają się, czy ta teoria może być zastosowana do badania poparcia wyborczego i systemu politycznego w Polsce. Niniejsze badanie zostanie ograniczone do osi terytorialnej teorii Lipseta-Rokkana, która jest oparta na istnieniu lokalnej (regionalnej) opozycji wobec rozrostu dominującej narodowej elity i jej administracji. Są to typowe reakcje regionów peryferyjnych i mniejszości, poddanych presji centralizacji (politycznej i kulturalnej). To zjawisko jest formą konfliktu o wartości i tożsamość. Ruchy je reprezentujące mogą pozostać w swych prowincjonalnych okopach lub też budować sojusze w centrum. Zgodnie z tą teorią istniejące podziały socjopolityczne przekształcają się w partie polityczne w procesie organizowania i mobilizowania oraz budowaniem sojuszy.

Na pierwszy rzut oka, problem wydaje się prosty do rozwiązania. Polskie społeczeństwo uważa się za dość homogeniczne etnicznie i narodowo, co budzi wątpliwości, czy mogą istnieć różnice osadzone w konflikcie między kulturą dominującą a nie-dominującą. Jednakże, istnieje co najmniej jedno terytorium, gdzie są podejmowane działania polityczne w opozycji do polityki centralnej i dominującej kultury polskiej – Górny Śląsk (część województw śląskiego i opolskiego), który był badany jako przykład. W ostatnich latach zarejestrowano tam nawet dwie partie etnoregionalistyczne: Śląską Partię Regionalną i partię Ślonzoki Razem.

Praca dostarczy wglądu w zachowania polityczne specyficznej grupy – Górnoszlązaków (nazywanych czasem po prostu Ślązakami). Ta heterogeniczna grupa wciąż nie została

wystarczająco zbadana, dlatego też zbyt często jest źle rozumiana. Nowe spojrzenie na zachowania polityczne, motyw i status społeczny tej grupy, powinno doprowadzić do popularyzacji wiedzy na jej temat. Dziś Górnoślązacy są grupą, która wiele elementów swojej kultury postrzega jako odmienne od kultury polskiej. Jednakże, wiele z mechanizmów postrzegania tej odmienności do dziś pozostaje słabo znane, a zbadanie tych mechanizmów było jednym z celów pracy.

Hipoteza badawcza zakładała, że w przypadku Polski, warunki niezbędne do powstania kontrkultur czy podziałów socjopolitycznych na jakimś terytorium zaistniały na wystarczającą skalę i w konsekwencji, oś terytorialna w klasycznej formule teorii Lipseta-Rokkana może być zastosowana w badaniach systemu politycznego. Projekt oparty został na badaniu zachowań politycznych osób mających prawo wyborcze. Zachowanie polityczne jest rozumiane jako każda forma indywidualnego lub zbiorowego udziału w procesie politycznym i każde działanie mające polityczne konsekwencje. Wybranymi dla celów badania kategoriami zachowań politycznych były: zachowania wyborcze; udział w kampanii wyborczej; przynależność do organizacji, mającej cele polityczne; udział w protestach politycznych; udział w inicjatywach, mających bezpośrednie cele polityczne.